

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра публічного управління та права

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан економічного факультету

Вікторія Крикунова
«14» вересня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 15 ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень	початковий рівень (короткий цикл) (початковий рівень (короткий цикл), бакалавр, магістр)
спеціальність	081 «Право» (шифр і назва спеціальності)
освітня програма	«Право» (назва освітньо-професійної програми)
факультет	економічний (назва факультету)

2021 – 2022 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Цивільне право» для
(назва навчальної дисципліни)
здобувачів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти, які навчаються з
освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право»
(назва освітньої програми) (шифр і назва спеціальності)

Розробники:

Бронат Юлія Владиславівна асистент кафедри публічного управління та права

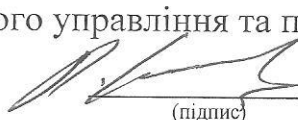
Робочу програму схвалено на засіданні кафедри публічного управління та права
Протокол від «10» вересня 2021 року № 2

Схвалено науково-методичною комісією економічного факультету
Протокол від «10» вересня 2021 року № 2

Затверджено на Вченій раді економічного факультету

Протокол від «14» вересня 2021 року № 2

В.о. завідувача кафедри публічного управління та права

(підпис)

Людмила СИМОНЦЕВА
(ім'я та прізвище)

«10» вересня 2021 року

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: <u>08 Право</u>	Обов’язковий компонент	
Змістових частин – 2	Спеціальність <u>081 Право</u>	Рік підготовки	
		II-й	-
Загальна кількість годин – 150 год.		Семестр	
		III-IV	
Тижневих годин для денної форми навчання: III семестр: аудиторних – 2 самостійної роботи – 2 IV семестр: аудиторних – 3 самостійної роботи – 3	Ступінь вищої освіти: <u>початковий рівень</u> <u>(короткий цикл)</u>	Лекції	
		38 год.	-
		Практичні, семінарські	
		36 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		76 год.	год.
Вид контролю:			
Залік (III семестр), Екзамен (IV семестр).			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: для денної форми навчання – 1/1

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: є отримання здобувачами вищої освіти теоретичних знань у сфері правового регулювання цивільних відносин та набуття практичних навичок для вирішення конкретних юридичних ситуацій у межах даної галузі права.

Завдання курсу:

- засвоєнні здобувачами вищої освіти знань про поняття предмета і методу цивільного права;
- визначення принципів, функцій, сутності цивільного права, системи цивільного права;
- опанування основних положень про правовий статус фізичної особи та загальні положення про юридичних осіб.
- з'ясування структури відносин представництва;
- засвоєнні знань про об'єкти цивільних прав, їх класифікацію та критерії розмежування один від одного;
- вивчення права власності в об'єктивному і суб'єктивному розумінні, зміст права власності;
- способи набуття і припинення права власності;
- моменту виникнення права власності на річ; авторське право і суміжні права, права промислової власності, інші види результатів творчої діяльності;
- зобов'язального права;
- вивчення особливостей правового регулювання спадкових правовідносин;

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ:

Інтегральна компетентність

ІК. Здатність вирішувати складні задачі у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання на основі всебічних спеціалізованих емпіричних та теоретичних знань.

Загальні компетентності

ЗК 2. Здатність до комунікації в усній та письмових формах для вирішення завдань міжособистісної взаємодії.

ЗК 6. Розуміння сутності предметної області та меж професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність використання інформаційних та комунікаційних технологій.

Фахові компетентності

СК 2. Здатність застосовувати всебічні правові знання у сфері навчання та/або професійної діяльності.

СК 3. Здатність вільно володіти та застосовувати професійну термінологію.

СК 4. Здатність до пошуку, аналізу та застосування джерел права у професійній діяльності.

СК 5. Здатність до типового та творчого вирішення конкретних та абстрактних правових проблем.

СК 6. Здатність до професійної комунікації з фізичними та юридичними особами різних форм власності.

СК 8. Здатність застосовувати знання національного права, а також змісту правових інститутів, зокрема, з таких галузей права, як конституційне, адміністративне, цивільне, господарське право та інші.

СК 9. Володіння навичками підготовки юридичної документації.

СК 10. Здатність первинного консультування з правових питань.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

ПРН 1. Навички володіння та використання правничої термінології.

ПРН 2. Демонструвати знання та навички застосування норм матеріального та процесуального права.

ПРН 3. Демонструвати знання алгоритму комплексного аналізу та вирішення конкретної правової ситуації.

ПРН 4. Володіння навичками пошуку та аналізу правової інформації, джерел права.

ПРН 5. Навички використання інформаційного та програмного забезпечення, інформаційно-пошукових систем у професійній діяльності.

ПРН 6. Навички складання юридичних документів

ПРН 7. Навички доносити власну думку та професійне бачення проблеми до респондентів.

ПРН 14. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН 15. Демонструвати початкові навички використання ефективної комунікації та розв'язання конфліктних ситуацій у професійній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна має взаємозв'язок з такими дисциплінам: «Теорія держави та права», «Юридична деонтологія», «Основи конституційного права», «Основи цивільного судочинства», «Основи господарського права» та інші.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Тема 1. Цивільне право як галузь права України, як наука і навчальна дисципліна.

Поняття цивільного права як галузі права. Співвідношення публічного та приватного права.

Предмет цивільно-правового регулювання. Майнові відносини, які регулюються цивільним правом. Особисті немайнові відносини, які регулюються цивільним правом.

Цивільно-правовий метод регулювання суспільних відносин.

Цивільне право в системі права України. Відмежування цивільного права від суміжних галузей права.

Функції цивільного права. Основні принципи цивільного права.

Тема 2. Джерела цивільного права. Поняття та система цивільного законодавства

Джерела та система цивільного права. Цивільне законодавство. Система цивільного законодавства.

Конституція України як джерело цивільного права. Міжнародні договори. Цивільний кодекс України – основний акт цивільного законодавства. Закони України та підзаконні нормативно-правові акти. Аналогія закону. Аналогія права. Наукова доктрина як джерело цивільного права. Судова практика. Традиції у цивільному праві.

Тема 3. Цивільні правовідносини. Здійснення та захист цивільних прав

Поняття та структура цивільних правовідносин. Особливості цивільних правовідносин. Елементи та структура цивільних правовідносин. Зміст цивільних правовідносин. Види цивільно-правових відносин. Поняття, зміст та види суб'єктивних цивільних прав. Поняття, зміст та види суб'єктивних обов'язків. Склад учасників (суб'єктів) цивільних правовідносин. Поняття цивільної правоздатності і дієздатності. Об'єкти цивільних правовідносин. Підстави виникнення та припинення цивільних правовідносин.

Поняття здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом. Виконання цивільних обов'язків.

Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим і органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав.

Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Правоздатність фізичних осіб. Виникнення та припинення правоздатності. Зміст правоздатності фізичних осіб.

Цивільна дієздатність фізичної особи та її обсяг. Повна цивільна дієздатність. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи, яка не досягла 14 років. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи у віці від 14 до 18 років. Набуття повної цивільної дієздатності фізичною особою, яка не досягла 18 років. Випадки та підстави обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною.

Опіка і піклування.

Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою й оголошення її померлою.

Фізична особа-підприємець. Принципи та умови здійснення підприємницької діяльності фізичною особою. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи-підприємця. Управління майном, яка використовується для підприємницької діяльності органом опіки та піклування. Визнання фізичної особи-підприємця банкрутом.

Тема 5. Юридичні особи і держава як суб'єкти цивільних правовідносин. Організаційно-правові форми юридичних осіб

Сутність юридичної особи. Поділ юридичних осіб на юридичні особи приватного права і юридичні особи публічного права. Участь юридичних осіб публічного права в цивільних правовідносинах. Організаційно-правові форми юридичної особи приватного права.

Товариства й установи. Підприємницькі товариства. Непідприємницькі товариства.

Найменування юридичної особи. Комерційне (фірмове) найменування підприємницьких товариств.

Створення юридичних осіб. Установчі документи юридичних осіб. Державна реєстрація юридичних осіб. Зміна установчих документів юридичної особи.

Цивільна правоздатність і цивільна дієздатність юридичних осіб. Особисті немайнові права юридичної особи. Органи юридичної особи та їх види.

Філії та представництва юридичної особи. Припинення юридичної особи.

Припинення юридичної особи з правонаступництвом (злиття, приєднання, поділ та перетворення). Ліквідація юридичної особи. Виділ юридичної особи.

Неплатоспроможність та банкрутство юридичної особи.

Господарські товариства та їх форми. Повні та командитні товариства. Товариства з обмеженою й додатковою відповідальністю. Акціонерні товариства. Створення окремих форм господарських товариств однією особою. Виробничі кооперативи. Споживчі кооперативи, товариства власників житла, громадські об'єднання, інші форми непідприємницьких товариств.

Правовий статус установ.

Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин

Поняття і види об'єктів, цивільних прав. Речі та їх класифікація. Правовий статус тварин. Підприємство (єдиний майновий комплекс). Гроші. Валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин.

Цінні папери та їх ознаки. Групи і види цінних паперів. Оборотоzdатність цінних паперів. Порядок передачі прав за цінними паперами.

Дії та послуги як об'єкти цивільних правовідносин. Особисті немайнові права, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація та інші нематеріальні об'єкти цивільних відносин.

Тема 7. Особисті немайнові права фізичної особи

Поняття особистого немайнового права. Види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права.

Особисті немайнові права, які забезпечують природне існування фізичної особи. Право на життя. Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Право на охорону здоров'я. Право на медичну допомогу. Право на інформацію про стан свого здоров'я. Право на таємницю про стан здоров'я. Права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я. Право на свободу. Право на особисту недоторканність. Право на донорство. Право на сім'ю. Право на опіку або піклування. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Особисті немайнові права, які забезпечують соціальне буття фізичної особи. Право на ім'я. Право на зміну імені. Право на використання імені. Право на повагу до гідності та честі. Повага до людини, яка померла. Право на недоторканність ділової репутації. Право на індивідуальність. Право на особисте життя та його таємницю. Право на інформацію. Право на особисті папери. Розпорядження особистими паперами. Право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. Право на таємницю кореспонденції. Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок. Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Право на місце проживання. Право на недоторканність житла. Право на вибір роду занять. Право на свободу пересування. Право на свободу об'єднання. Право на мирні зібрання.

Рівність особистих немайнових прав фізичних осіб. Обмеження особистих немайнових прав. Здійснення і захист особистих немайнових прав. Захист особистих немайнових прав. Захист персональних даних. Поновлення порушеного права. Спростування недостовірної інформації. Відшкодування моральної шкоди.

Тема 8. Строки та терміни. Позовна давність

Поняття строку і терміну. Визначення строку та терміну. Види строків. Початок перебігу і закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день

строку.

Поняття та види позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Зупинення і переривання перебігу позовної давності. Перебіг позовної давності в разі залишення позову без розгляду. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки спливу позовної давності.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 2. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Тема 9. Правочини як підстава виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин

Поняття правочину та його ознаки.

Види правочинів. Односторонні, двосторонні та багатосторонні правочини. Оплатні та безоплатні правочини. Умовні правочини та їх види. Умови дійсності правочинів. Законність змісту правочину.

Здатність осіб до вчинення правочину. Відповідність волі й волевиявлення. Обов'язкова спрямованість правочину на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Вчинення правочину у встановленій законом формі.

Форми вчинення правочину. Презумпція правомірності правочину. Державна реєстрація правочинів. Місце вчинення правочину. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину.

Поняття та види недійсних правочинів. Нікчемні та оспорюванні правочини. Момент, з якого правочин вважається недійсним. Правові наслідки недійсності правочину. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину.

Тема 10. Представництво та довіреність

Поняття і види представництва. Значення інституту представництва. Підстави представництва. Представництво за законом. Представництво за довіреністю.

Комерційне представництво.

Передоручення. Повноваження представника. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Поняття та види довіреності.

Форма і строк довіреності. Довіреність юридичної особи. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

Тема 11. Цивільно-правова відповідальність

Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.

Види цивільно-правової відповідальності. Протиправна поведінка. Майнова шкода (збитки) і моральна шкода. Причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою. Вина як умова цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність незалежно від наявності вини. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Тема 12. Загальні положення про право власності. Право спільної власності

Право власності. Суб'єкти права власності. Право власності Українського народу. Публічна і приватна власність. Поняття права приватної власності. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти права приватної власності. Об'єкти права власності. Зміст права власності. Правомочності власника. Обов'язки власника. Загальні засади здійснення права власності. Межі права власності та підстави його обмеження. Поняття і види підстав набуття права власності. Підстави припинення права власності.

Поняття та види права спільної власності. Право спільної часткової власності. Порядок визначення часток у праві спільної часткової власності. Здійснення права спільної часткової власності. Право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Поділ майна, що є у спільній частковій власності. Право спільної сумісної власності та його здійснення. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Тема 13. Захист права власності. Володіння і інші речові права. Застосування альтернативних способів вирішення цивільно-правових спорів

Загальні засади захисту права власності. Речово-правові способи захисту права власності. Витребування майна від особи, яка незаконно заволоділа ним (віндикаційний позов), та розрахунки при цьому. Особливості витребування майна від добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акту, що порушує право власності. Особливості відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності.

Загальна характеристика речових прав на чуже майно, їх види. Право володіння чужим майном: суб'єкти, підстави виникнення та припинення.

Право інтелектуальної власності.

Загальна характеристику правового регулювання застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів. Принципи правового регулювання застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів. Правове становище медіатора як суб'єкта правовідносин, що виникають при застосуванні медіації при вирішенні цивільно-правових спорів. Договір як форма забезпечення застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів. Передумови запровадження застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів в Україні.

Тема 14. Загальні положення про зобов'язання

Поняття зобов'язання, його зміст та підстави виникнення. Суб'єкти у зобов'язанні. Заміна сторін у зобов'язанні. Третя особа у зобов'язанні. Види

зобов'язань. Договірні та позадоговірні зобов'язання. Грошові зобов'язання. Поняття та загальні умови виконання зобов'язання. Суб'єкти виконання зобов'язання. Предмет виконання зобов'язання. Спосіб, строк (термін) та місце виконання зобов'язання. Підтвердження виконання зобов'язання.

Загальна характеристика видів забезпечення виконання зобов'язання (зобов'язань). Неустойка. Завдаток. Порука. Гарантія. Застава. Притримання.

Поняття та загальна характеристика припинення зобов'язань. Підстави припинення зобов'язань. Виконання зобов'язання. Передання боржником кредитором відступного. Зарахування зустрічних однорідних вимог. Припинення зобов'язань за домовленістю сторін. Новація і сфера її застосування. Припинення зобов'язань шляхом прощення боргу. Неможливість виконання зобов'язання як підстава для його припинення. Поєднання боржника і кредитора в одній особі як підстава припинення зобов'язання. Смерть фізичної особи або ліквідація юридичної особи - підстава припинення зобов'язання. Поняття та правові наслідки порушення зобов'язання. Одностороння відмова від зобов'язання. Розірвання договору. Поняття та умови відповідальності за порушення зобов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення грошового зобов'язання.

Тема 15. Договір та окремі види зобов'язань

Поняття, загальна характеристика та значення цивільно-правового договору. Свобода договору та її межі. Види договорів. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Змішаний договір. Зміст договору. Форма договору. Порядок та стадії укладення договору. Оферта. Акцепт. Переддоговірні спори. Укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах. Зміна та розірвання договору. Зобов'язання за договорами, що виникають у зв'язку з передачею майна у власність. Зобов'язання за договорами, що виникають у зв'язку з передачею майна у користування. Зобов'язання за договорами, що виникають у зв'язку з виконанням робіт. Зобов'язання за договорами, що виникають у зв'язку з наданням послуг. Зобов'язання за договорами, що виникають у зв'язку з наданням фінансових послуг.

Тема 16. Особливості регулювання недоговірних зобов'язань

Публічна обіцянка винагороди. Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди та їх види. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу. Зміна умов та відмова від проведення конкурсу. Вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення. Поняття та призначення зобов'язань, що виникають при вчиненні дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Умови відшкодування витрат, понесених особою при веденні чужих справ без доручення.

Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

Відшкодування шкоди. Зобов'язання, що виникають внаслідок завдання шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави

відповідальності за завдану моральну шкоду.

Тема 17. Загальні положення спадкового права

Поняття та види спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування, усунення від права на спадкування. Особливості спадкування окремих об'єктів. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем. Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування і поховання спадкодавця. Здійснення права на спадкування. Оформлення права на спадщину. Поняття і строки прийняття спадщини. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини. Відмова від прийняття спадщини. Перехід права на прийняття спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділення їм певного спадкового майна в натурі. Перерозподіл спадщини. Претензії кредиторів спадкодавця до спадкоємців. Охорона спадщини й управління нею. Відумерлість спадщини.

Тема 18. Спадкування за законом

Спадкування за законом. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Тема 19. Спадкування за заповітом

Поняття заповіту та право на заповіт. Види заповіту: заповіт з умовою, заповіт подружжя, секретний заповіт. Форма заповіту. Права заповідача. Заповідальний відказ. Покладення обов'язків на спадкоємців. Встановлення сервітуту в заповіті. Право на обов'язкову частку у спадщині. Призначення спадкоємця. Скасування та зміна заповіту. Недійсність заповіту. Спадкування частини спадщини, не охопленої заповітом. Виконання заповіту

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лк	пр	лаб	інд	с.р.		лк	пр	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістова частина 1. Загальна частина цивільного права												
Тема 1. Цивільне право як галузь права України, як наука і навчальна дисципліна	6	2	2	-	-	2						
Тема 2. Джерела цивільного права. Поняття та система цивільного законодавства	8	2	2	-	-	4						
Тема 3. Цивільні правовідносини. Здійснення та захист цивільних прав	8	2	2	-	-	4						
Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин	8	2	2	-	-	4						
Тема 5. Юридичні особи і держава як суб'єкти цивільних правовідносин. Організаційно-правові форми юридичних осіб	8	2	2	-	-	4						
Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин	8	2	2	-	-	4						
Тема 7. Особисті немайнові права фізичної особи	8	2	2	-	-	4						
Тема 8. Строки та терміни. Позовна давність	6	2	-	-	-	4						
Разом за змістовою частиною	60	16	14	0	0	30						
Всього за 3 семестр	60	16	14	0	0	30						
Змістова частина 2. Особлива частина цивільного права												
Тема 9. Правочини як підстава виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин	8	2	2	-	-	4						
Тема 10. Представництво та довіреність	6	2	2	-	-	2						
Тема 11. Цивільно-правова відповідальність	8	2	2	-	-	4						
Тема 12. Загальні положення про право власності. Право спільної власності	10	2	2	-	-	6						
Тема 13. Захист права	8	2	2	-	-	4						

власності. Володіння і інші речові права. Застосування альтернативних способів вирішення цивільно-правових спорів												
Тема 14. Загальні положення про зобов'язання	8	2	2	-	-	4						
Тема 15. Договір та окремі види зобов'язань	10	2	2	-	-	6						
Тема 16. Особливості регулювання недоговірних зобов'язань	8	2	2	-	-	4						
Тема 17. Загальні положення спадкового права	8	2	2	-	-	4						
Тема 18. Спадкування за законом	8	2	2	-	-	4						
Тема 19. Спадкування за заповітом	8	2	2	-	-	4						
Разом за змістовою частиною	90	22	22	0	0	46						
Всього за 4 семестр	90	22	22	0	0	46						
Усього годин	150	38	36	0	0	76						

5. ЗМІСТОВІ ЧАСТИНИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

2 курс 3 семестр

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Лекційний модуль:

1. Цивільне право як галузь права України, як наука і навчальна дисципліна (2 години).
2. Джерела цивільного права. Поняття та система цивільного законодавства (2 години).
3. Цивільні правовідносини. Здійснення та захист цивільних прав (2 години).
4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин (2 години).
5. Юридичні особи і держава як суб'єкти цивільних правовідносин. Організаційно-правові форми юридичних осіб (2 години).
6. Об'єкти цивільних правовідносин. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин (2 години).
7. Особисті немайнові права фізичної особи (2 години).
8. Строки та терміни. Позовна давність (2 години).

Семінарський модуль:

1. Цивільне право як галузь права України, як наука і навчальна дисципліна (2 години).
2. Джерела цивільного права. Поняття та система цивільного законодавства (2 години).
3. Цивільні правовідносини. Здійснення та захист цивільних прав (2 години).
4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин (2 години).
5. Юридичні особи і держава як суб'єкти цивільних правовідносин. Організаційно-правові форми юридичних осіб (2 години).
6. Об'єкти цивільних правовідносин. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин (2 години).
7. Особисті немайнові права фізичної особи (2 години).

Модуль самостійної роботи:

1. Цивільне право як галузь права України, як наука і навчальна дисципліна (2 години).
2. Джерела цивільного права. Поняття та система цивільного законодавства (4 години).
3. Цивільні правовідносини. Здійснення та захист цивільних прав (4

- години).
4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин (4 години).
 5. Юридичні особи і держава як суб'єкти цивільних правовідносин. Організаційно-правові форми юридичних осіб (4 години).
 6. Об'єкти цивільних правовідносин. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин (4 години).
 7. Особисті немайнові права фізичної особи (4 години).
 8. Строки та терміни. Позовна давність (4 години).

Підсумкова тека: Підсумковий контроль за змістовою частиною у формі контрольної роботи. складання заліку.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 2. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА **2 курс 4 семестр**

Лекційний модуль:

1. Правочини як підстава виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин (2 години).
2. Представництво та довіреність (2 години).
3. Цивільно-правова відповідальність (2 години).
4. Загальні положення про право власності. Право спільної власності (2 години).
5. Захист права власності. Володіння і інші речові права. Застосування альтернативних способів вирішення цивільно-правових спорів (2 години).
6. Загальні положення про зобов'язання (2 години).
7. Договір та окремі види зобов'язань (2 години).
8. Особливості регулювання недоговірних зобов'язань (2 години).
9. Загальні положення спадкового права (2 години).
10. Спадкування за законом (2 години).
11. Спадкування за заповітом (2 години).

Семінарський модуль:

1. Правочини як підстава виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин (2 години).
2. Представництво та довіреність (2 години).
3. Цивільно-правова відповідальність (2 години).
4. Загальні положення про право власності. Право спільної власності (2 години).
5. Захист права власності. Володіння і інші речові права. Застосування альтернативних способів вирішення цивільно-правових спорів (2 години).
6. Загальні положення про зобов'язання (2 години).
7. Договір та окремі види зобов'язань (2 години).
8. Особливості регулювання недоговірних зобов'язань (2 години).

9. Загальні положення спадкового права (2 години).
10. Спадкування за законом (2 години).
11. Спадкування за заповітом (2 години).

Модуль самостійної роботи:

1. Правочини як підстава виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин (4 години).
2. Представництво та довіреність (2 години).
3. Цивільно-правова відповідальність (4 години).
4. Загальні положення про право власності. Право спільної власності (6 години).
5. Захист права власності. Володіння і інші речові права (4 години).
6. Загальні положення про зобов'язання (4 години).
7. Договір та окремі види зобов'язань (6 години).
8. Особливості регулювання недоговірних зобов'язань (4 години).
9. Загальні положення спадкового права (4 години).
10. Спадкування за законом (4 години).
11. Спадкування за заповітом (4 години).

Підсумкова тека: Підсумковий контроль за змістовою частиною у формі контрольної роботи, складання екзамену.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяють розвитку творчих засад особистості молодшого бакалавра права з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу й спілкування.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу. Це, наприклад, комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод тощо).

У програмі передбачаються такі методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда, навідні питання тощо);
- бінарні заняття (залучення практичних працівників до проведення лекційного та/або семінарського заняття);
- практичний метод (семінарські заняття, розв'язання ситуаційних та практичних завдань, логічна характеристика понять, складання процесуальних документів, тощо);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, заповнення та/або самостійне складання таблиць за запропонованою темою, схем, аналітичних повідомлень тощо);

- інтегроване навчання – об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей;
- mikrolearning – технології використання коротких навчальних відео;
- технології дистанційного навчання – сукупність методів, форм і засобів взаємодії зі здобувачами в процесі самостійного, але контрольованого засвоєння ним певного масиву знань;
- bring your own device (BYOD) - технології використання власних гаджетів, згідно з якою здобувачам дозволено або рекомендується використовувати особисті мобільні пристрої (телефони, планшети, ноутбуки) для доступу до корпоративних даних та систем, інтернет ресурсів;
- кейс-метод або метод ситуаційних вправ – інтерактивне навчання, з вирішення ситуацій, задач, що реально відбувались у практичній діяльності;
- самостійна робота.

Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

Навчальна лекція. В ході лекції використовуються прийоми усного викладення інформації, підтримання уваги протягом тривалого часу, активізації мислення здобувачів, прийоми забезпечення логічного запам'ятовування, переконання, аргументації, доказів, класифікації, систематизації і узагальнення.

Бесіда. Бесіда організується з допомогою ретельно продуманої системи питань, що поступово підводять студентів до засвоєння системи фактів, нового поняття або закономірності. В ході застосування методу бесіди використовуються прийоми порушення питань (основних, додаткових, навідних і ін.), обговорення відповідей і думок студентів, корегування їх відповідей, прийоми формулювання висновків з бесіди.

Практичні методи навчання. Під час використання практичних методів навчання застосовуються прийоми: постановка завдання, планування його виконання, оперативного стимулювання, регулювання і контролю, аналізу підсумків практичної роботи, виявлення причин недоліків, корегування навчання для повного досягнення мети. До практичних методів відносяться також практичні задачі.

Індуктивні і дедуктивні методи навчання. Індуктивні і дедуктивні методи навчання характеризують спроможність розкривати логіку руху змісту навчального матеріалу. Застосування індуктивних і дедуктивних методів означає вибір певної логіки розкриття змісту теми, яка вивчається: від окремого до загального і від загального до окремого.

Репродуктивні і проблемно-пошукові методи навчання .

Практичні роботи репродуктивного характеру відрізняються тим, що їх застосовують за зразком раніше або щойно придбання знань. При цьому, в ході практичної роботи не здійснюють самостійного прирощування знань.

Репродуктивні справи особливо ефективно сприяють відпрацюванню практичних вмінь і навиків, бо перетворення в навик вимагає неодноразових дій за зразком.

Проблемно-пошукові методи застосовуються в ході проблемного навчання, а саме, що під проблемною ситуацією треба вважати невідповідність між тим, що вивчається і вже вивченим.

При використанні проблемно-пошукових методів навчання викладач використовує такі прийоми: створює проблемну ситуацію (ставить питання, пропонує задачу, експериментальне завдання), організує колективне обговорення можливих підходів до рішення проблемної ситуації, стимулює висування гіпотез, тощо.

Здобувачі роблять припущення про шляхи вирішення проблемної ситуації, узагальнюють раніше набуті знання, виявляють причини явищ, пояснюють їхнє походження, вибирають найбільш раціональний варіант вирішення проблемної ситуації. Викладач обов'язково керує цим процесом на всіх етапах, а також за допомогою запитань-підказок. Наприклад, бінарні методи: пояснювально-спонукальний і частково-пошуковий, спонукальний і пошуковий.

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль здійснюється з дотриманням вимог систематичності та системності, єдності вимог і методики оцінювання, врахування індивідуальних здібностей і можливостей здобувачів, взаємозв'язку програмних результатів навчання, видів навчальної діяльності та критеріїв їх оцінювання, що відображається у тому, що процедура оцінювання повинна враховувати специфіку освітнього компоненту та майбутньої фахової діяльності, дотримання норм та правил академічної доброчесності,- відкритості та прозорості, доступності і зрозумілості критеріїв, правил та процедури оцінювання рівня навчальних досягнень.

Використовуються такі методи контролю, які сприяють підвищенню мотивації здобувачів-майбутніх фахівців до освітньої діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному, письмовому, практичному методу контролю знань, використовуються елементи новітніх форм контролю.

Контроль навчальної роботи здобувачів вищої освіти денної форми навчання у міжсесійний період здійснюється у перебігу аудиторних занять, що проводяться відповідно до розкладу, а також шляхом перевірки результатів самостійно виконаних ними завдань (самостійної роботи).

Контроль навчальної роботи здобувачів:

1. **Поточний контроль** рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час вивчення освітнього компоненту освітньої програми:

1.1. Поточний контроль рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять;

1.2 Підсумковий контроль за змістовою частиною рівня навчальних досягнень здобувачів початкового рівня вищої освіти після опанування певної завершеної частини (модулю) навчального матеріалу з освітнього компоненту.

2. **Підсумковий контроль** рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти після завершення вивчення освітнього компоненту освітньої програми.

Поточний контроль рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять - здійснюється під час проведення семінарських і практичних занять шляхом:

1) проведення усних форми контрольних заходів:

- *усне опитування* (індивідуальне опитування, фронтальне опитування, колоквіуми тощо);
- *методи самоконтролю здобувачів* (до них відносяться питання до самоконтролю в НМКД тощо);

2) письмові форми контрольних заходів:

- *термінологічний диктант* – дозволяє встановити якою мірою здобувач оволодів понятійним апаратом, доцільне і правильне використання яким у професійній діяльності є показником її високого рівня оволодіння компетентностями та ПРН;
- *тестування* (в т.ч. і самотестування);

3) практичні форми контрольних заходів:

- *юридичний аналіз ситуацій (кейсів)*;
- *перевірка завдань до самостійної роботи тощо*;

4) контрольних заходів, які поєднують усні, письмові та практичні форми:

- *робота в малих групах* (сприяє набуттю умінь ефективно працювати в команді за узгодженим планом, виконувати доручення, виявляти ініціативу і брати на себе відповідальність (наприклад, юридичний аналіз ситуації серед здобувачів однієї групи, які поділені на малі групи хто швидше та повно надасть відповідь);

5) елементи новітніх форм контролю (*відповідь за опорним конспектом, опорною схемою або таблицею, виконання аналітичних, практичних завдань тощо*).

Підсумковий контроль за змістовою частиною рівня навчальних досягнень здобувачів початкового рівня вищої освіти після опанування певної завершеної частини (модулю) навчального матеріалу з освітнього компоненту. Підсумковий контроль за змістовою частиною проводиться після завершення вивчення змістової частини у формі контрольної роботи.

Підсумковий контроль рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти після завершення вивчення освітнього компоненту освітньої програми. Вивчення даного освітнього компоненту заплановано протягом двох семестрів. За результатами вивчення освітнього компоненту (навчальної дисципліни «Цивільне право» передбачається складання заліку на 2 курсі у 3 семестрі та у формі екзамену на 2 курсі у 4 семестрі після завершення вивчення всіх тем.

Перелік питань, що виносяться на залік складається з питань, що були предметом розгляду на лекційних, семінарських заняттях, а також з питань, рекомендованих здобувачам для самостійного опрацювання, які тематично охоплюються змістом першої змістової частини цієї робочої навчальної програми.

Перелік питань, що виносяться на екзамен складається з питань, що були предметом розгляду на лекційних, семінарських заняттях, а також з питань, рекомендованих здобувачам для самостійного опрацювання, які тематично охоплюються змістом змістової частини цієї робочої навчальної програми.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Критерії оцінювання аудиторної роботи здобувачів

5 балів

Оцінюється робота здобувача, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко, системно та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.

4 бали

Оцінюється робота здобувача, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

3 бали

Оцінюється робота здобувача, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

від 1 до 2 балів

Оцінюється робота здобувача, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.

0 балів

Оцінюється робота здобувача, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.

В роботі наявні порушення принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання самостійної роботи здобувачів

5 балів

Здобувач повно і всебічно розкриває винесені для самостійного опрацювання питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання

джерел, має власну думку щодо відповідної теми і може аргументовано її доводити. Усі види практичних завдань правильно виконані та оформлені належним чином.

4 бали

Здобувач розкриває винесені для самостійного опрацювання питання, оперує поняттями і термінологією, демонструє знання джерел, має власну думку щодо відповідної теми, однак не може її довести. Усі види практичних завдань виконані та оформлені належним чином, проте допущено помилки у виконанні завдань.

3 бали

Здобувач розкриває не всі питання, винесені для самостійного опрацювання, невпевнено оперує поняттями і термінологією, демонструє знання більшості джерел. При виконанні практичних завдань припускається помилок, виконані завдання оформлені належним чином, однак деякі завдання не виконані.

від 1 до 2 балів

Здобувач у загальних рисах розкриває питання, винесені для самостійного опрацювання, не розуміє їх сутність, намагається робити висновки, але при цьому припускається помилок, матеріал викладає нелогічно.

Виконуються лише окремі завдання, винесені на самостійне опрацювання, не дотримуючись вимог при їх оформленні.

0 балів

В роботі наявні порушення принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання написання здобувачами термінологічного диктанту

5 балів

Здобувач ґрунтовано засвоїв програмний матеріал, повністю надав правильні визначення термінів, відсоток правильних відповідей 86-100 %.

4 бали

Здобувач правильно та повністю надав правильні визначення термінів, проте допустив незначні помилки, деякі неточності, відсоток правильних відповідей 79-85 %.

3 бали

Здобувач не повністю надав правильні визначення термінів, допустив помилки, що свідчить про недостатнє засвоєння теоретичного матеріалу, відсоток правильних відповідей 64-70 %.

від 1 до 2 балів

Здобувач не надав правильні визначення повністю надав правильні визначення термінів або надав визначення із суттєвими помилками, що свідчить про незнання теоретичного матеріалу, відсоток правильних відповідей 27-55 %.

0 балів

В роботі наявні порушення принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання складання документів правового характеру

5 балів

Здобувач при складанні документів правового характеру демонструє на практиці успішно засвоєнні знання, сформований категоріальний апарат, вміє орієнтуватися у чинних НПА, має навички узагальненого, абстрактного мислення, логічність та повноту викладення навчального матеріалу, використовує творчий підхід до вирішення поставлених задач. При складанні документів правового характеру здобувач дає повні та обґрунтовані відповіді, які ґрунтують на нормах відповідних НПА та актах тлумачення вищих судових інстанцій, вміє публічно презентувати зміст документів правового характеру.

4 бали

Здобувач при складанні документів правового характеру демонструє на практиці сформований категоріальний апарат, логічність та повноту викладення навчального матеріалу, вміє орієнтуватися у чинних НПА, має навички узагальненого мислення. При складанні документів правового характеру здобувач дає повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при розв'язанні завдань, які ґрунтують на нормах відповідних НПА та актах тлумачення вищих судових інстанцій, вміє публічно презентувати зміст документів правового характеру.

3 бали

Здобувач при складанні документів правового характеру демонструє на практиці засвоєння окремих положень теоретичного матеріалу, не в повній мірі орієнтується у чинних НПА, дає неповні відповіді з помилками при розв'язанні завдань, виявляє складності при визначенні кола теоретичних питань, на які розраховані завдання. Має непевні навички публічної презентації змісту документів правового характеру.

від 1 до 2 балів

Здобувач при складанні документів правового характеру демонструє на практиці відсутність знань за темами, не орієнтується у чинних НПА, дає неповні, необґрунтовані відповіді з допущенням істотних помилок при розв'язанні завдань, виявляє нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання. Не вміє публічно презентувати зміст документів правового характеру.

0 балів

В роботі наявні порушення принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання презентації

При оцінці презентації враховуються такі позиції:

1. Зміст
2. Розкрито всі аспекти теми
3. Матеріал викладений у доступній формі
4. Слайди розташовані в логічній послідовності
5. Заключний слайд із висновками
6. Бібліографія з перерахуванням всіх використаних ресурсів

7. Елементи оформлення
8. Зміна слайдів
9. Дизайн
10. Анімація: стандартні, установка ефектів при зміні слайдів
11. Графіки, діаграми, малюнки
12. Елементи творчості
13. Оригінальність і винахідливі приклади

5 балів

У презентації відображено глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених задач. Під час аналізу-інтерпретації зроблені самостійні висновки, аргументація, висловлене власне ставлення до проблеми. Малюнки, звуки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації. Робота виконана творчо і самостійно. Презентація характеризується оригінальністю.

4 бали

Презентація має задовольняти всім критеріям нижчого рівня і одному або двом таким: відображає глибокий пошук при дослідженні та застосування навичок мислення високого рівня; показує явне поглиблення та розуміння теми; притягує увагу аудиторії.

3 бали

Проект представляє інформацію структуровано у формі опорного конспекту, зрозуміло для аудиторії. Зроблений акцент на важливих питаннях. Можуть бути фактичні помилки чи незрозумілості, але вони не значні.

від 1 до 2 балів

Проект здається випадковим, нашвидку зробленим, чи незакінченим. Наявні значні фактичні помилки, незрозумілості та нерозуміння теми. Здобувач повністю не володіє матеріалом, наявний плагіат.

0 балів

В роботі наявні порушення принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання реферату

Викладене розуміння реферату як цілісного авторського тексту визначає критерії його оцінювання: новизна змісту; обґрунтованість вибору джерел; ступінь розкриття сутності питання; дотримання вимог до оформлення.

Новизна змісту:

- а) актуальність теми дослідження;
- б) новизна й самостійність у постановці проблеми, формулювання нового аспекту відомої проблеми у встановленні нових зв'язків (міжпредметних, внутрішньопредметних, інтеграційних);

- в) уміння працювати з дослідженнями, аналітичною літературою, систематизувати й структурувати матеріал;
- г) наявність авторської позиції, самостійність оцінок і суджень;
- д) стильова єдність тексту.

Ступінь розкриття сутності питання:

- а) відповідність плану темі реферату;
- б) відповідність змісту й плану реферату;
- в) повнота й глибина знань з теми;
- г) обґрунтованість способів і методів роботи з матеріалом;
- е) уміння узагальнювати, робити висновки, зіставляти різні точки зору по одному питанню (проблемі).

Обґрунтованість вибору джерел:

- а) оцінка використаної літератури: чи розглянуті найбільш відомі роботи з теми дослідження (у т.ч. журнальні публікації останніх років, останні статистичні дані, довідки й т.д.).

Дотримання вимог до оформлення:

- а) правильність оформлення посилання на використану літературу, список літератури;
- б) оцінка грамотності й культури викладу (у т.ч. орфографічної, пунктуаційної, стилістичної культури), володіння термінологією;
- в) дотримання вимог до обсягу реферату.

5 балів

Виконані всі вимоги до написання й захисту реферату: позначені проблема й обґрунтована її актуальність, зроблений аналіз різних точок зору на проблему й логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення, дані правильні відповіді на додаткові питання.

4 бали

Виконані всі формальні вимоги до написання й захисту реферату: витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення. Проблема позначена, але не достатньо обґрунтована її актуальність, зроблений короткий аналіз різних точок зору на проблему й викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита достатньо повно, дані правильні відповіді на додаткові питання.

Наявні певні неточності у викладенні матеріалу. Вимоги щодо оформлення дотримано.

3 бали

Основні вимоги до реферату і його захисту виконані, але при цьому допущені недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутні логічна послідовність у судженнях; не витриманий обсяг реферату; є недоліки в оформленні; на додаткові питання при захисті дані неповні відповіді.

від 1 до 2 балів

Тема реферату не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми

0 балів

Здобувач повністю не володіє матеріалом, наявний плагіат.

Критерії оцінювання повідомлення та есе

При оцінці відповіді необхідно виділити наступні елементи:

1. Актуальність описаної проблеми та реальність запропонованого механізму вирішення даної проблеми.
2. Подання власної точки зору (позиції, ставлення) при розкритті проблеми.
3. Розкриття проблеми на теоретичному рівні (у порівнянні і з обґрунтуваннями).
4. Логіка в аргументації свої точки зору, врахування реальних обставин суспільного життя та власного життєвого досвіду.
5. Оригінальність підходу до вирішення проблем.
6. Узгодженість в тексті ключових тез та аргументів.
7. Несуперечність особистісних суджень.

5 балів

Відображена світоглядна позиція автора, його погляд на сутність проблеми. Проблема розкрита на теоретичному рівні, у зв'язках і з обґрунтуваннями, з точним і повним використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді. Робота логічна, послідовна, композиційно чітка. Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти громадського життя або особистий досвід.

4 бали

Представлено власну точку зору (позицію, ставлення) при розкритті проблеми. Проблема розкрита на теоретичному рівні, з обґрунтуваннями, з достатнім використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді. Власна думка аргументована фактами громадського життя або особистим досвідом. Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти.

3 бали

Проблема розкрита при формальному використанні фахових термінів. Власна думка не достатньо аргументована фактами громадського життя або власним досвідом.

Представлено власну позицію за даною проблематикою на побутовому рівні без аргументації.

від 1 до 2 балів

Тема реферату не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми.

0 балів

Здобувач повністю не володіє матеріалом, наявний плагіат.

Критерії оцінювання підсумкового контролю рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з дисципліни «Цивільне право» у формі заліку (2 курс 3 семестр)

У випадку якщо здобувач не набрав 60 балів або бажає підвищити свої оцінку – здобувач може скласти залік. За складання заліку здобувач може отримати до 40 балів. Форма проведення заліку – запитання з відкритими відповідями.

Критерії оцінювання заліку

40	Здобувач має глибокі міцні і системні знання з усього теоретичного курсу, може чітко сформулювати та використовує у своїх відповідях спеціальну термінологію дисципліни, володіє понятійним апаратом, письмова відповідь не містить помилок.
35	Здобувач має міцні і системні знання з усього теоретичного курсу, але допускає незначні помилки, може чітко сформулювати та використовує у своїх відповідях спеціальну термінологію дисципліни, володіє понятійним апаратом, але може допустити неточності, зустрічаються незначні помилки у письмовій відповіді.
30	Здобувач знає програмний матеріал у повному обсязі, але не вміє самостійно мислити. Відповідь його повна, логічна, але з певними неточностями.
25	Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу з питань курсу, виявляє знання і розуміння основних положень, відповідь містить помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
20	Здобувач має початковий рівень знань, виявляє розуміння основних положень навчального матеріалу з дисципліни; здатний з помилками дати визначення понять та термінів, що визначенні в запитаннях, але висновки робить нелогічні, непослідовні
15	Здобувач мало слабо орієнтується в поняттях, визначеннях.
0	Здобувач зовсім не володіє необхідними знаннями, уміннями, навичками та науковими термінами з дисципліни.

Критерії оцінювання підсумкового контролю рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з дисципліни «Цивільне право» у формі екзамену (2 курс 4 семестр)

За складання екзамену здобувач може отримати до 40 балів. Форма проведення екзамену усна, зміст і структура екзаменаційних питань та критерії оцінювання визначаються в навчально-методичному забезпеченні освітнього компоненту. При проведенні екзамену в усній формі оцінка кратна 5 (0, 15, 20, 25, 30, 35, 40).

Критерії оцінювання відповіді здобувачів вищої освіти на екзамені:

Кількість балів	Критерії оцінювання знань і умінь здобувача
40	<p>1. Здобувач демонструє всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, у тому числі орієнтується в основних наукових доктринах та концепціях з цивільного права.</p> <p>2. Здобувач засвоїв основну та додаткову літературу, рекомендовану у силабусі/ робочій програмі з дисципліни «Цивільне право».</p> <p>3. При відповіді здобувач оперує не лише матеріалом, вивченим за рекомендацією викладача, а й ще володіє інформацією, отриманою самостійно та вдало її використовує при наведенні різноманітних прикладів, що ілюструють відповідь</p>
35	<p>1. Здобувач демонструє повне знання матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Цивільне право».</p> <p>2. Здобувач засвоїв основну літературу та ознайомлений із додатковою літературою, рекомендованою у силабусі/ робочій програмі з дисципліни «Цивільне право».</p> <p>3. При відповіді здобувач оперує не лише матеріалом, вивченим за рекомендацією, а й ще володіє інформацією, отриманою самостійно та, здебільшого, вдало її використовує при наведенні різноманітних прикладів, що ілюструють відповідь.</p>
30	<p>1.Здобувач демонструє достатньо повне знання матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Цивільне право», у відповіді вістуні суттєві неточності.</p> <p>2. Здобувач засвоїв основну літературу, о рекомендована силабусом / робочою програмою з дисципліни «Цивільне право».</p> <p>3. Здобувач може продемонструвати здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.</p>
25	<p>1. Здобувач демонструє знання основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Цивільне право», в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією.</p> <p>2. Демонструє засвоєння основної літератури, рекомендованої силабусом / робочою програмою з дисципліни «Цивільне право».</p> <p>3. При відповіді допускає помилки та суттєві неточності на екзамені, але має достатній рівень знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.</p>
20	<p>1. Здобувач демонструє знання основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Цивільне право» в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією.</p> <p>2. Здобувач ознайомлений з основною літературою, рекомендованою силабусом/ робочою програмою з дисципліни «Цивільне право».</p> <p>3. Здобувач допускає помилки у відповіді на екзамені але має необхідний рівень знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.</p>
15	<p>1. При відповіді здобувач має прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Цивільне право».</p> <p>2. Наявні помилки у відповіді на екзамені і не може самостійно їх виправити.</p>
0	<p>1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Цивільне право».</p> <p>2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну</p>

діяльність без проходження повторного курсу з дисципліни «Цивільне право».
--

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ З ДИСЦИПЛІНИ
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»
(ФОРМА КОНТРОЛЮ: 2 КУРС 3 СЕМЕСТР –ЗАЛІК)**

Поточне оцінювання і контроль змістових частин (бали)									Підсумкова оцінка (залік)
Змістова частина 1									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	ПКЗЧ	
Max 10	Max 10	Max 10	Max 10	Max 10	Max 10	Max 10	Max 10	Max 20	Max 100

Здобувач вищої освіти отримує підсумкову (залікову) оцінку з освітнього компоненту за результатами роботи в семестрі, якщо має загальний бал за поточний контроль не менше 60 балів. Максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за результатами опанування освітнього компоненту складає 100 балів. Якщо підсумкова оцінка за результатами опанування освітнього компоненту становить 60 балів і вище, то за згодою здобувача вищої освіти вона може бути зарахована як підсумкова (залікова) оцінка з навчальної дисципліни.

Оцінка оголошується після закінчення вивчення дисципліни, про що робиться запис у заліково-екзаменаційну відомість (відомість обліку успішності) та індивідуальний навчальний план (залікову книжку) здобувача з датою, передбаченою розкладом заліково-екзаменаційної сесії.

За наявності бажання підвищити підсумкову (залікову) оцінку або якщо здобувач не набрав мінімальну кількість балів для виставлення підсумкової оцінки за результатами навчальної роботи в семестрі, здобувач вищої освіти складає залік. За складання заліку здобувач може отримати до 40 балів.

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ З ДИСЦИПЛІНИ
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»
(ФОРМА КОНТРОЛЮ: 2 КУРС 4 СЕМЕСТР –ЕКЗАМЕН)**

Поточне оцінювання і контроль змістових частин (бали)												екза мен	Підсум кова оцінка
Змістова частина 2													
T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	ПКЗЧ		
Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 5	Max 40	100

Оцінка з дисципліни за семестр, що виставляється у «Відомість обліку успішності» індивідуальний навчальний план (залікову книжку) здобувача складається з урахуванням результатів поточного контроль рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час вивчення освітнього компоненту освітньої програми та результатів підсумкового контролю рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти й оформлюється: за національною системою,

за 100-бальною шкалою та за шкалою ECTS

**ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

100-бальна шкала	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова (основна)

1. Конституція України: Закон України URL:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України: Закон України URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
4. Загальна декларація прав людини. URL:
http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори повністю або частково морського міжнародного перевезення вантажів URL:
http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k30
6. Конвенція про права дитини. URL:
http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
7. Конвенція про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах. URL:
http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009
8. Міжнародна конвенція про морські застави та іпотеки URL:
http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_471
9. Бірюков І.А., Заїка О.Ю., Бичкова С.С.; за ред. Бірюкова І.А., Заїки О.Ю. Цивільне право України: Загальна частина: підручник. 3-тє вид., змін. та доповн. К.: Алерта, 2014. 510 с.
10. Бичкова С.С., Бірюков І.А., Заїка Ю.О. та ін.; за заг. ред. Бичкової С.С. Цивільне право України: Договірні та недоговірні зобов'язання: підручник. 3-тє вид., змін. та доповн. К.: Алерта, 2014. 496 с.
11. Борисова Б.І., Баранова Л.М., Бєгова Т.І. та ін. Цивільне право: підручник: у 2 т. Х.: Право, 2014. Т.1. 656 с.
12. Борисова Б.І., Баранова Л.М., Бєгова Т.І. та ін. Цивільне право: підручник: у 2 т. Х.: Право, 2012. Т.2. 816 с.
13. Дзера О.В., Кузнецова Н.С., Майданник Р.А. Цивільне право України. Особлива частина: підручник. 4-тє вид., стереотипне. К.: Юрінком Інтер, 2014. 1176 с.
14. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс: підручник. 3-тє вид., допов. К.: «ВД» Дакор», 2013. 672 с.
15. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Цивільне право України: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2013. 808 с.
16. Цивільне право: підручник: у 2т. /В.І. Борисова (кер.авт.кол.) Л.М. Баранова, Т.І.
17. Богова та ін.: за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, Л. Яроцького. – Х.:Право, –2011. – Т.2. – 656с.
18. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. І доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. – К.:

Видавництво Ліра-К, 2018. – 736 с.

19. Цивільне право. Конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної та заочної форм навчання, Терещук Галина Андріївна. – Луцьк: ЛНТУ, 2017. – 267 с.

20. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / Мін-во освіти і науки України, Нац. авіаційний ун-т; за заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. – К.: Ліра, 2015. – 1024 с.

21. Актуальні питання прикладної цивілістики у сфері складання процесуальних документів. Науково-практичний посібник; [за заг. ред. д.ю.н., професора М.М. Ясинка]. – К.: Алерта, 2015. – 814 с.

22. Мічурін Є.О., Шишка О.Р. Цивільне право. Альбом схем / За ред. Є.О. Мічуріна. – Вид. 4-те, перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2013. – 464 с.

23. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. [текст] / За заг. ред. Бобрика В.І. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 784 с.

24. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. - 5-те вид., перероб. і допов. / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – Т.1. – 832 с.

25. П.С. Матвеев, В.І. Бірюков Цивільне право (в схемах): Навч. посіб. – К.: Алерта, 2013. – 256 с.

26. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс: Підручник. – 3-тє вид., допов. – К.: «ВД» Дакор», 2013. – 672 с.

27. Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О.В. Цивільне право України: Підручник. – Вид. 3, перероб. і доп. – К.: Істина, 2013. – 808 с.

28. Цивільне право України (Загальна частина): Навчальний посібник / кол. авт. – К.: «Хай-Тек Прес», 2013. – 432 с. (видання з грифом МОНМС)

29. Цивільне право України: Загальна частина / За ред. професорів І.А. Бірюкова і О.Ю. Заїки. – К.: Алерта, 2014. – 510 с.

30. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. СпасибоФатєєвої, В.Л. Яроцького. – 2-ге вид., переробл. та допов. - Х.: Право, 2014. – Т.1. – 656 с.

31. Цивільне право: посібник для підготовки до іспиту / Є.О. Харитонов, Н.Ю. Голубєва. – Видання третє, перероблене та доповнене. – Ч І. – Х.: Одиссей, 2013. – 248 с.

32. Цивільне право України (особлива частина) : практикум / А. С. Амеліна, Н. В. Лаговська, Л. Д. Менів, О. М. Обривкіна, І. В. Чеховська ; Університет ДФС України. – Ірпінь, 2020. – 550 с.

33. Цивільне право України: Підручник. Особлива частина / За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнєцової, Р.А. Майданика – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 736 с.

34. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. 5-те вид., стереотипне. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176 с.

Допоміжна:

1. Васильєв С.В. Цивільний процес України: навчальний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 344 с.
2. Забарський В.В., Богатир В.В., Стоянова Т.А. та ін. Науковопрактичний коментар «Цивільного процесуального кодексу України». За заг. ред. Богатиря В.В. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2013. 784 с.
3. Комаров В.В., Бігун В.А., Баранкова В.В. та ін. Курс цивільного процесу : підручник. Х.: Право, 2011. 1352 с.
4. Комаров В.В., Бігун В.А., Баранкова В.В. та ін. Курс цивільного процесу: підручник. Х.: Право, 2011. 1352 с.
5. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 5-те вид., перероб. і допов. За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. 832 с.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 5-те вид., перероб. і допов. За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.ІІ. 1120 с.
7. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. За заг. ред.Короєда С.О. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 526 с.
8. Цивільне право України (загальна частина) (у схемах та таблицях): навч. посіб. Львів :Растр-7, 2020. 364 с.
9. Цивільне право України (Загальна частина). Кол. авт.: навчальний посібник. К.: «Хай-Тек Прес», 2013. 432с.
10. Цивільне право України : Навч. посіб. у 2 т. / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова 2-ге вид. доповн. і переробл. Т. 1. К.: Алерта, 2019. 342 с.
11. Цивільне право України (Загальна частина) : навчально-методичний посібник. Полтава :ПЕП, 2020. 199 с.
12. Цивільне право: загальна частина. Практикум : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закладів] / кол. авт. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 232 с.
13. Цивільне право України. Особлива частина. Ч.2 : навч. посібник / [уклад.: О. С. Котуха, О. М. Чабан]. Львів : вид-во ЛТЕУ, 2020. 320 с.
14. Харитонов Є.О., Голубєва Н.Ю. Цивільне право: посібник для підготовки до іспиту. Видання третє, перероблене та доповнене. Ч І. Х.: Одіссей, 2013. 248 с.
15. Харитонов Є.О., Голубєва Н.Ю. Цивільне право: посібник для підготовки до іспиту. Видання третє, перероблене та доповнене. Ч ІІ. Х.: Одіссей, 2013. 256 с.

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Аналіз судової практики Вищого суду (Касаційний цивільний суд) – <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/analiz/>
2. Глосарій Верховної ради України – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term>
3. ScienceRise : Juridical Science : наук. журн. URL: <https://law.sr.org.ua/en/>
4. Всі кодекси України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/t21>.

5. Державна науково-технічна бібліотека України — офіційний вебсайт: <https://dntb.gov.ua/>
6. Електронний архів-репозитарій наукових публікацій НПП та студентів Херсонського державного аграрно-економічного університету DSpace URL: <http://dspace.ksau.kherson.ua/>.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
8. Законодавство України. URL: <https://ips.ligazakon.net/resource/legislation>
9. Законодавство України. Сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
10. Законопроекти України. URL: <http://zakon.gov.ua/>
11. Інститут проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого. URL: <http://khp.org/index.php?id=977922698>
12. Інформаційно-правові системи ЛІГА:ЗАКОН: URL: https://platforma.ligazakon.net/informatsiino_ppravovi_systemy/
13. Кафедра публічного управління та права ХДАЕУ. URL: <http://www.ksau.kherson.ua/econom>
14. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (Київ) — офіційний вебсайт: <http://www.nbu.gov.ua/>
15. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого (Київ) — офіційний вебсайт: <https://nlu.org.ua/>
16. Одеська національна наукова бібліотека — офіційний вебсайт: <http://odnb.odessa.ua/>
17. Офіційне інтернет-представництво Президента України. Сайт Президента України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://president.gov.ua>.
18. Офіційний сайт загальнодержавного науково-практичного фахового видання «Бюлетень Міністерства юстиції України». URL: <https://www.sumyjust.gov.ua/oficzijni-vydannya-ministerstva-yustycziyi-ukrayiny/>
19. Офіційний сайт загальнонаціонального журналу «Економіка та право». URL: <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/index>
20. Офіційний сайт загальнонаціонального науково-практичного юридичного журналу «Право України». URL: <https://pravoua.com.ua/ua/>
21. Офіційний сайт юридичного журналу «Право та інновації». URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/issue/archive>
22. Офіційний сайт юридичного науково-теоретичного щоквартальника «Часопис Київського університету права». URL: <http://kul.kiev.ua/gurnal-chasopis-kup-/chasopis-kijivskogo-universitetu-prava.html>.
23. Офіційний сайт юридичного журналу «Підприємництво, господарство і право». URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/index.php/arkhiv>
24. Правознавець. Електронна бібліотека юридичної літератури. URL: <http://pravoznavec.com.ua> .
25. Радник. Український юридичний портал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info> .

26. Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/ru/news>
27. Українське право. URL: <https://ukrainepravo.com/>
28. Урядовий портал. Сайт Кабінету Міністрів України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// kmu.gov.ua](http://kmu.gov.ua) .
29. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка — офіційний вебсайт: <https://korolenko.kharkov.com/>